

ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ

ORGANIZATION OF RESEARCH ACTIVITIES OF HIGHER EDUCATION STUDENTS AS A CONDITION FOR THE FORMATION OF THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF THE FUTURE EDUCATOR

У статті розглянуто організацію науково-дослідної діяльності здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності А2 Дошкільна освіта на прикладі кафедри дошкільної педагогіки, психології та фахових методик Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії як ключового елементу професійної підготовки сучасного вихователя. Визначено, що ефективна підготовка майбутніх фахівців передбачає інтеграцію дослідницької складової у зміст навчальних дисциплін, поєднання аудиторних та поза аудиторних форм роботи, залучення магістрів до наукових гуртків, участі у конференціях, конкурсів та інших наукових заходах. Показано їх значення у формуванні дослідницької компетентності, умінь побудови наукового апарату, проведення педагогічного експерименту та аналізу отриманих результатів. Системний підхід до організації науково-дослідної діяльності магістрів забезпечує формування цілісної науково-педагогічної компетентності, яка включає здатність до самостійного пошуку, аналізу даних, впровадження інновацій та ефективної презентації результатів досліджень.

Особлива увага приділена використанню сучасних цифрових ресурсів, а також платформ для збору та обробки даних, що сприяє розвитку навичок самостійного наукового пошуку, критичного мислення, академічної доброчесності та інноваційної діяльності. Досліджено методичні підходи до формування дослідницької компетентності слухачів магістратури, які дозволяють інтегрувати теоретичну підготовку з практичною діяльністю, забезпечують готовність до розв'язання актуальних завдань дошкільної освіти та сприяють професійному становленню вихователя як дослідника. Підкреслено роль наукових гуртків, конференцій, семінарів та майстер-класів у розвитку дослідницької культури та підвищення рівня академічної мобільності здобувачів. Наведено приклади використання інтерактивних цифрових інструментів для підтримки практичних завдань і моделювання педагогічних експериментів.

Ключові слова: науково-дослідна діяльність, дошкільна освіта, дослідницька ком-

петентність, академічна доброчесність, інноваційна діяльність.

The article examines the organization of research activities of second-level (master's) students in the specialty A2 Preschool Education using the example of the Department of Preschool Pedagogy, Psychology, and Professional Methods at Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy as a key element of professional training for modern educators. It is determined that effective preparation of future specialists involves the integration of research components into the curriculum, the combination of classroom and extracurricular activities, and the engagement of master's students in scientific clubs, conferences, competitions, and other academic events. Their significance in the development of research competence, the ability to construct a scientific apparatus, conduct pedagogical experiments, and analyze the obtained results is demonstrated. Such a systematic approach to organizing research activities of master's students ensures the development of comprehensive scientific and pedagogical competence, including the ability for independent inquiry, data analysis, implementation of innovations, and effective presentation of research results.

Special attention is given to the use of modern digital resources and platforms for data collection and processing, which contribute to the development of independent research skills, critical thinking, academic integrity, and innovative activity. Methodological approaches to the formation of research competence in master's students are examined, allowing the integration of theoretical preparation with practical activity, ensuring readiness to solve current challenges in preschool education, and supporting the professional development of educators as researchers. The role of scientific clubs, conferences, seminars, and workshops in fostering a research culture and enhancing students' academic mobility is emphasized. Examples of using interactive digital tools to support practical tasks and model pedagogical experiments are provided.

Key words: research activity, preschool education, research competence, academic integrity, innovative activity.

УДК 378.147:373.2

DOI <https://doi.org/10.32782/ip/86.1.22>

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

Гончар Н.П.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри дошкільної педагогіки,
психології та фахових методик
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Миськова Н.М.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри дошкільної педагогіки,
психології та фахових методик
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Одним із пріоритетних напрямів реформування вищої педагогічної освіти є забезпечення підготовки здобувачів до науково-дослідної діяльності, що є важливою складовою професійної компетентності майбутнього фахівця дошкільної освіти. Дослідницька підготовка стає запорукою здатності орієнтуватися в новітніх досягненнях, застосовувати результати досліджень у практиці роботи з дітьми та батьками, а також реалізовувати власні наукові ідеї в освітньому середовищі.

Вона дозволяє розвивати у майбутніх фахівців навички самостійної роботи, інтелектуальних здібностей, критичного мислення, творчості, прагнення до саморозвитку та самовиховання, а також дає можливість студентам глибше ознайомитися з актуальними проблемами у своїй професійній галузі, виступає логічним продовженням та поглибленням освітнього процесу, орієнтованого на вивчення конкретних тем і проблем через застосування методів педагогічного дослідження. Від особливостей організації наукової роботи студентів

залежить їх здатність до самостійного наукового пошуку та інтеграції нових знань в освітній процес.

Нормативною основою таких змін виступають Стандарти вищої освіти України, які передбачають обов'язкове формування дослідницьких умінь та навичок на різних рівнях підготовки здобувачів [5; 6]. У цьому контексті особливої актуальності набуває переосмислення підходів до організації науково-дослідної діяльності майбутніх вихователів у закладах вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання організації та здійснення науково-дослідної діяльності студентів широко висвітлено у сучасному науковому дискурсі. Узагальнені підходи до організації дослідницької роботи майбутніх фахівців проаналізовано у працях С. Гончаренка, А. Кушнірук, В. Прошкіна, С. Ракова, В. Сіденка, В. Шахова тощо.

Формування дослідницьких умінь майбутніх вихователів є предметом наукового аналізу Н. Гребенюк, В. Кузя, Н. Лисенко, Л. Шульги, які акцентують увагу на розвитку дослідницької культури, критичного мислення та інноваційного підходу в професійній підготовці фахівців дошкільної сфери [1; 3; 4; 11]. Методологічні та методичні основи розвитку наукової творчості студентів розкрито у працях К. Добросельського, Ф. Орехова. Аспекти поєднання навчального процесу з науково-дослідною діяльністю висвітлено у роботах І. Зязюна, В. Лозової, Н. Ничкало, О. Савченко, С. Сисоєвої, Л. Хомич, які аналізують умови інтеграції освітнього і наукового компонентів у професійній підготовці студентів педагогічних спеціальностей [7; 8; 9].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри активне вивчення питань організації науково-дослідної діяльності слухачів магістратури у сучасному науковому дискурсі, залишаються невирішеними низка ключових аспектів. По-перше, недостатньо досліджено вплив різних моделей організації науково-дослідної діяльності на формування дослідницької компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. По-друге, обмежено вивчено використання сучасних цифрових платформ та інтерактивних інструментів у процесі підготовки магістрів до самостійних досліджень та педагогічного експерименту. По-третє, існує потреба в системному аналізі взаємозв'язку між аудиторними і позааудиторними формами науково-дослідної роботи та їхнім впливом на розвиток критичного мислення, інноваційних підходів і академічної доброчесності.

Також недостатньо розкрито методологічні підходи до інтеграції теоретичної підготовки та практичної дослідницької діяльності, що дозволяло б ефективно формувати у студентів здатність застосовувати результати наукових досліджень у реальному освітньому середовищі.

Таким чином, незважаючи на значний внесок дослідників у вивчення даної проблеми, актуальним залишається пошук ефективних моделей організації науково-дослідної діяльності магістрів, які б поєднували сучасні технології, педагогічну практику та формування професійних компетентностей майбутніх вихователів.

Мета статті. Проаналізувати організацію науково-дослідної діяльності здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності А2 Дошкільна освіта на прикладі кафедри дошкільної педагогіки, психології та фахових методик Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, визначити умови формування дослідницької компетентності, роль наукових гуртків, конференцій у професійній підготовці майбутніх вихователів й обґрунтувати ефективні підходи до інтеграції теоретичної та практичної складових освітнього процесу.

Виклад основного матеріалу. Згідно до Державного стандарту дошкільної освіти сучасний вихователь має бути не лише носієм педагогічних знань та навичок, а й дослідником, здатним до саморозвитку, самоаналізу, інноваційної діяльності, впровадження технологій розвитку, навчання та виховання дітей раннього і дошкільного віку [5].

Підготовка до науково-дослідної діяльності повинна відбуватися в контексті особистісно орієнтованого, діяльнісного та компетентнісного підходів, які формують в основі здатність майбутнього педагога до самостійного мислення, аналізу педагогічних ситуацій, моделювання власного професійного розвитку.

У цьому контексті професійна підготовка майбутніх вихователів повинна бути цілісною системою організаційно-педагогічної підтримки в закладах вищої освіти, що включає:

- інтеграцію дослідницької складової в навчальні дисципліни;
- створення умов для самостійної наукової діяльності;
- залучення студентів до участі в наукових гуртках, проєктів, конференціях;
- формування позитивної мотивації до наукових пошуків [2, с. 214–215].

Ефективність даної діяльності залежатиме від таких умов:

- впровадження дослідницького компоненту в навчальні дисципліни, під час яких здобувачі мають можливість засвоїти базові поняття дослідження, опанувати методи збирання, аналізу та інтерпретації даних;
- створення мотиваційного середовища для здійснення наукових пошуків;
- наявність педагогічного наставництва в процесі індивідуальної наукової діяльності;
- забезпечення доступу до наукових ресурсів, сучасної методичної літератури;

– залучення здобувачів до наукових гуртків, конференцій, конкурсів студентських наукових робіт [2, с. 214–215].

Зокрема, практика написання кваліфікаційних робіт є обов'язковим етапом формування індивідуального дослідницького досвіду.

Прикладом організації науково-дослідної діяльності слухачів магістратури спеціальності А2 Дошкільна освіта є досвід роботи Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії. Дана діяльність відбувається у три основні етапи, які охоплюють різні форми роботи, серед яких важливу роль відіграють дослідження в галузі дошкільної освіти:

1) під час аудиторних занять, які є обов'язковою складовою освітнього процесу і передбачені навчальним планом та програмою для всіх студентів;

2) у позааудиторний час – через роботу в гуртках;

3) під час проведення науково-організаційних заходів, таких як: конференції, семінари, майстер-класи та олімпіади.

У межах формування дослідницької компетентності, передбаченої навчальним планом, здобувачі вищої освіти опановують навичками написання рефератів, виконання семінарсько-практичних та лабораторних завдань, індивідуальних домашніх завдань, які передбачають елементи наукового пошуку.

Також, під час проходження різних видів практик, майбутні вихователі виконують завдання дослідницького спрямування, пов'язані із виконанням наукових проєктів та написанням кваліфікаційних робіт.

З метою підтримки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти в організації та реалізації науково-дослідної діяльності, зокрема підготовки кваліфікаційної роботи, у навчальному плані передбачено вивчення освітнього компонента «Організація наукових досліджень в дошкільній освіті».

Метою освітнього компоненту є поглиблення у майбутніх фахівців дошкільної освіти знань щодо ключових проблем дошкільної освіти, формування вмінь та навичок аналізу освітньої галузі, готовності вирішувати проблемні питання з теорії та практики дошкільної освіти.

Основні завдання навчальної дисципліни полягають в: ознайомленні магістрантів з методологією, понятійним апаратом, методами педагогічного дослідження, вимогами до їх вибору і модифікації, порядком організації умов проведення експериментальної роботи; вивченні філософських засад педагогічного дослідження, принципів наукового пошуку, побудови; формуванні умінь побудови концепції наукового дослідження; ознайомленні з основними вимогами до організації експерименту, збору експериментальних даних, інтерпретації одержаних результатів, формулювання висновків і оформлення дослідницької роботи; навчанні

оформлення результатів наукового дослідження і визначення перспектив подальшого пошуку.

Використовуючи лекції, практичні та лабораторні заняття, здобувачам освіти передаються необхідні знання. Зміст лекцій побудовано за логікою поступового ускладнення матеріалу – від базових понять методології та категоріального апарату до розробки наукового апарату дослідження, вибору методів, організації та етичного супроводу наукової роботи.

Особлива увага приділяється ознайомленню слухачів магістратури з ключовими поняттями: об'єкт і предмет дослідження, актуальність, мета і завдання, наукова новизна, теоретичне й практичне значення, етапи та логіка дослідження, принципи наукового пошуку. Майбутні вихователі вчаться добирати, аналізувати та систематизувати наукову літературу, опановують такі інструменти, як картотека, анотація, конспект, реферат, тези тощо.

Особливо ефективними є практичні заняття, що проходять у бібліотеці або архіві, де здобувачі освіти навчаються користуватися каталогами, самостійно шукати джерела та опрацьовувати інформацію. Також слухачі магістратури навчаються розробляти науковий апарат, який відповідає темі кваліфікаційної роботи та одній із актуальних тем дошкільної освіти, план проведення педагогічного експерименту, використання теоретичних (аналіз, синтез, узагальнення, моделювання) та емпіричних (спостереження, анкетування, соціометрія, педагогічний експеримент) методів. Значне місце відводиться опрацюванню статистичних методів для перевірки достовірності результатів.

Також під час практичних занять здобувачам магістратури пропонується використовувати різні застосунки. Наприклад, Kahoot! для закріплення розуміння категоріального апарату, ChatGPT для пошуку наукових джерел і формування бібліографії, Padlet-дошку для спільного створення банку методик та інструментів збору даних, Google-форми для моделювання опитувань і збору емпіричних даних, Canva для візуалізації дорожньої карти дослідження тощо.

Окрім цього, в рамках здійснення неформальної освіти здобувачів та підвищення їхньої дослідницької компетентності, ми пропонуємо використання сучасних цифрових навчальних платформ, які стають ефективними ресурсами для самостійного опанування методології та інструментарію наукових досліджень. Зокрема:

– EdEra пропонує курси з педагогіки, психології, критичного мислення та академічної доброчесності. Слухачі магістратури, вивчаючи дані матеріали, опановують навички роботи з науковими джерелами, правилами оформлення цитувань та посилань, а також правилами дотримання етичних стандартів у дослідницькій діяльності;

– Prometheus забезпечує доступ до курсів з основ методології досліджень, цифрових інструментів аналізу даних та академічної культури, які розширюють базові знання слухачів магістратури щодо правил проведення власних наукових пошуків та дотримання норм академічної етики;

– VUM online дає змогу удосконалювати вміння працювати в команді, організовувати дослідницькі проєкти та презентувати результати своєї наукової роботи;

– Додаткові ресурси (Coursera, Udemy, FutureLearn) пропонують навчання сучасним методам обробки та інтерпретації даних, статистичних програм, інструментам візуалізації результатів, що сприятиме академічній мобільності та інтеграції магістрантів у міжнародний науково-освітній простір.

Окремий блок навчання присвячено етичним аспектам дослідження та академічної доброчесності, а саме: вивчено основні норми дослідницької етики, розглянуто види академічних порушень, зокрема плагіат, фабрикацію даних, фальсифікацію результатів тощо, а також способи їх уникнення. Окрім цього, слухачі магістратури набувають здатність самостійно організовувати, реалізовувати та презентувати результати педагогічного дослідження з урахуванням потреб практики в дошкільній освіті та розробляти наукову статтю, яка узагальнює отримані результати дослідницької діяльності.

Реалізація такої методичної моделі забезпечує інтеграцію теоретичних знань і практичних умінь, підвищує рівень дослідницької компетентності магістрів і сприяє підготовці фахівців, здатних здійснювати науково обґрунтовану діяльність у сфері дошкільної освіти.

Однією з основних форм організації науково-дослідної діяльності студентів є участь у наукових гуртках. В академії функціонують кілька таких об'єднань, які працюють під керівництвом досвідчених науковців. Участь у таких групах дозволяє студентам більш глибоко зануритися в тему дослідження, розвивати критичне мислення, здобувати практичний досвід і навчатися аналізувати наукові джерела. Це також сприяє формуванню навичок написання наукових статей та проведення досліджень.

Наприклад, на кафедрі дошкільної педагогіки, психології та фахових методик вже декілька років поспіль діє науковий гурток «Студентська наукова лабораторія з дошкільної педагогіки», діяльність якого спрямована на розвиток наукового мислення, формування навичок самостійного дослідження, стимулювання пізнавального інтересу слухачів магістратури до актуальних проблем дошкільної освіти.

Тематика гуртка узгоджується з пріоритетними напрямками роботи кафедри та загальною науковою темою академії. Зокрема, упродовж останніх

років дослідження студентів зосереджені на таких питаннях, як:

– організація та керівництво ігровою діяльністю дітей дошкільного віку в умовах сучасного ЗДО;

– теорія та методика освіти для сталого розвитку в закладах дошкільної освіти;

– формування у дошкільників навичок, орієнтованих на сталий розвиток, в умовах ЗДО;

– створення екологічно безпечного предметного середовища ЗДО як умова формування навичок, орієнтованих на сталий розвиток [10, с. 237–249].

Робота гуртка організовується у формі щомісячних засідань, на яких обговорюються результати досліджень, аналізуються наукові публікації, проводяться міні-дослідження, практикуються виступи з доповідями, рецензування наукових текстів тощо.

Сучасні технології відкривають нові можливості для наукових досліджень. У Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії активно впроваджуються цифрові технології для збору та обробки даних, створення наукових презентацій, а також для поширення результатів досліджень через наукові платформи та електронні видання.

Здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти також активно беруть участь у наукових конференціях, семінарах і форумах, що дозволяє їм презентувати результати своїх досліджень, отримувати зворотний зв'язок від науковців та практиків, а також знайомитися з новітніми досягненнями в галузі дошкільної освіти. Це сприяє розвитку науково-дослідної культури серед студентів і створює умови для професійного зростання.

Зокрема, слухачі магістратури щорічно беруть участь у Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих учених і студентів «Актуальні проблеми дошкільної освіти», яка традиційно проводиться в рамках Тижня науки. Досвід участі у конференціях дає змогу апробувати результати власних досліджень, удосконалити навички наукової комунікації, розвивати вміння публічного виступу.

Важливим аспектом організації науково-дослідної діяльності є написання кваліфікаційної роботи. На кафедрі дошкільної педагогіки, психології та фахових методик сформовано чіткі вимоги до підготовки кваліфікаційної роботи як підсумкового етапу професійної підготовки здобувачів вищої освіти. Вона має бути спрямована на вирішення актуальної проблематики у галузі дошкільної освіти, яка вирізняється багатоваріантністю умов, невизначеністю запитів та потребує застосування дослідницьких методів і впровадження інноваційних рішень.

Зміст роботи повинен відображати результати завдань, виконаних у процесі проходження різних видів практичної підготовки. Зокрема, під час проходження навчальних «Дослідницько-проєктної

практики» та «Організаційно-методичної практики», а також виробничих: «Методично-адміністративної практики» та «Переддипломної практики в закладі дошкільної освіти та в Центрі професійного розвитку педагогів». Таким чином, кваліфікаційна робота виступає інтеграційним результатом науково-пошукової та практичної діяльності слухачів магістратури, демонструючи їхню готовність до самостійного розв'язання фахових завдань у професійному середовищі.

Висновки. Організація науково-дослідної діяльності здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти у галузі дошкільної освіти розглядається як ключова умова формування їхньої професійної компетентності. Ефективність цього процесу забезпечується інтеграцією дослідницької складової у зміст навчальних дисциплін та у процесі проходження різних видів практик, поєднанням аудиторної та позааудиторної діяльності, залученням студентів до наукових гуртків, конференцій, конкурсів тощо.

Таким чином, реалізація системного підходу до організації науково-дослідної роботи магістрів сприяє інтеграції теоретичної підготовки з практичною діяльністю, формує їхню готовність до розв'язання актуальних проблем дошкільної освіти та забезпечує професійне становлення майбутнього вихователя як дослідника, здатного до інноваційного пошуку й упровадження сучасних освітніх технологій. Подальші перспективи досліджень вбачаємо у аналізі готовності здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти до здійснення науково-дослідної діяльності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гребенюк Н. П. Дослідницька компетентність як складова фахової підготовки вихователя дошкільного закладу. *Актуальні проблеми педагогіки*. 2021. № 2(34). С. 112–117.
2. Зубцова Ю.Є. Підготовка майбутніх вихователів дітей дошкільного віку до науково-дослідної діяльності. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип. 37. С. 213–217.
3. Кузь В. Г. Методика формування дослідницьких навичок у процесі підготовки педагогів. *Вісник післядипломної освіти*. 2017. Вип. 12. С. 56–61.
4. Лисенко Н. І. Формування дослідницьких умінь у майбутніх педагогів. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2018. № 3. С. 120–125.
5. Наказ Міністерства освіти і науки України № 33 від 12.01.2021 р. «Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція». URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya>.
6. Наказ Міністерства освіти і науки України № 572 від 29.04.2020 р. «Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» для другого (магістерського) рівня вищої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vyshcha/standarty/2020/05/2020-zatverd-standart-012-m.pdf>.
7. Ничкало Н. Г. Науково-дослідницька діяльність у підготовці майбутніх педагогів. *Професійна освіта: проблеми і перспективи*. 2019. № 1. С. 6–10.
8. Сисоєва С. О. Розвиток дослідницької культури майбутніх педагогів у контексті освітніх трансформацій. *Педагогіка і психологія*. 2021. № 1. С. 24–29.
9. Хомич Л. В. Науково-дослідна діяльність як чинник формування професійної компетентності студентів педагогічних спеціальностей. *Теоретичні і прикладні проблеми психології та педагогіки*. 2018. № 3. С. 78–84.
10. Шляхи забезпечення наступності в сучасній освіті дітей: ЗДО – Початкова школа : колективна монографія / Н.В. Лисенко, І. М. Шоробура, Л.В. Здаєвич, [та ін.] ; за ред. проф. Н. Лисенко. Івано-Франківськ, ПНУ ім. В. Стефаника, 2023. 364 с.
11. Шульга Л. М. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх вихователів до дослідницької діяльності : монографія. Суми : Сум ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2013. 312 с.

Дата першого надходження рукопису до видання: 11.08.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 15.09.2025

Дата публікації: 24.09.2025